

DOLENJSKE NOVICE

Dolenjske Novice izhajajo vsak petek; ako
: : je ta dan praznik, dan poprej. : :

Cena jim je za celo leto (od aprila do aprila) 3 K, za pol leta 1-50 K. Naročnina
za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 3-50 K, za Ameriko 4-50 K.
List in oglasi se plačujejo naprej.

: Vse dopise, naročnino in oznanila :
: sprejema tiskarna J. Krajec nasl. :

Miklavžu.

Miklavž, ki zdaj okrog potuješ,
otroke pridne zapisuješ,
o, bodi radodarnih rok
do vseh ubogljivih otrok!

Prinesi jim karmoč veliko:
slaščic, igrač in svojo sliko.
Saj vsak, za ta dobrotni čin,
zapiše tebe si v spomin.

Porednežem, če ni drugače,
prinesi šibo brez igrače.
Kar kdo zasluži, to mu daj,
samo, da vsak dobil bo kaj.

Postoj! Dovolj imaš še časa:
Nikar mi ne pozabi Krasa!...
Kjer kak avstrijski je vojak,
od tebe dar dobi naj vsak.

V pravičnem boju zoper Lahe
junake videl boš neplahe.
Njih vsakemu daj šibo v dlan,
da ž njo bo tepen Italjan.

Kot nekdanj roparski Madjani,
so zemlje lačni Italjani.
Borovščak ja Gedeon...
zapomnil si ga bo lahon!

Br. Gervazij.

Spominjajte se ubogih udov in sirot naših junakov!

Po celi deželi je veliko zanimanje za božičnico ubogih sirot naših kranjskih junakov, ki so v tej strašni vojski dali življenje za cesarja in milo domovino. Vsak, ki je tako srečen, da od vojske ni neposredno zadet, bo gotovo, če mu je le količkaj mogoče, prispeval za „vojno sirotinsko božičnico“ in tako pomagal, da bo ob letošnjih božičnih praznikih padel žarek radosti v vsako pomoči potrebno hišo v deželi, ki je zgubila po krutosti vojne svojega hišnega očeta in reditelja. Nihče, ki ima čuteče srce, ne bo zamudil plemenite tekme radodarnosti za one, ki so vredni največjega usmiljenja. Najmanjši dar, prihajajoč od dobrega srca, se bo hvaležno sprejel in bo prišel v prave roke.

Darove sprejemajo vsa županstva in vsi župni uradi na Kranjskem in kot nabiralna centrala, deželna blagajna v Ljubljani.

Cesar Viljem na Dunaju.

29. novembra zjutraj se je na Dunaju izvedelo, da obišče nemški cesar Viljem našega cesarja. Obisk je strogo zasebnega, prisrčnega značaja. Kolodvor Penzing je bil za sprejem nemškega cesarja sijajno okrašen. Tudi mesto so zelo okrasili z zastavami. Po 10. uri dopoldne so pričeli dohajati oficijelne osebnosti na kolodvor. Nemški poslanik se je peljal cesarju naproti do Gänserndorfa. Ob tričetrt na 11 sta se pripeljala nadvojvoda Franc Salvator in Karol Štefan, ob 11. uri se je pripeljal nadvojvoda prestolonaslednik Karol Franc Jožef, ki je zastopal cesarja. Točno ob 11. uri se je pripeljal vlak. Cesarja je pozdravil najprisrčnejše nadvojvoda prestolonaslednik. Na desni strani prestolonaslednika se je podal visoki gost pred kolodvor. Navdušeno ga je pozdravilo občinstvo tako, kakor še ni bil nikdar pozdravljen kak tuj

vladar. Cesar se je odpeljal nato z avtomobilom v Schönbrunn.

V Schönbrunn je došel nemški cesar ob pol 12. uri. Cesar Franc Jožef je došel svojemu visokemu gostu nasproti. Cesarja, ki se nista videla, odkar je vojska, sta bila zelo ginjena, prisrčno sta se poljubovala in si stiskala roki. Nemški cesar stanuje v Schönbrunnu.

Ob 12. uri opoldne je bil v prostorih nemškega cesarja zajtrk, pri katerem sta bila oba cesarja in nadvojvoda Karol Franc Jožef. Popoldne je nemški vojaški ataše grof Hageneck v cesarski grobnici pri očetih kapucinih položil v imenu nemškega cesarja dva krasna venca na krsti cesarice Elizabete in cesarjeviča Rudolfa. Ob pol 6. uri zvečer je bila v Schönbrunnu dvorna pojedina, ki je bila tudi zasebnega značaja. Trajala je do pol 7. ure.

Nemški cesar je sprejel skupnega finančnega ministra dr. Körberja in župana dr. Weiskirchnerja v avdijenci. Dalje je zaslíhal zunanjega ministra barona Buriana, ministerskega predsednika grofa Stürgkha in Tiszo. Župan dr. Weiskirchner je izročil nemškemu cesarju Viljemu svetinjo mesta Dunaja, ki jo je hvaležno sprejel.

Ko se je cesar Viljem prisrčno poslovil od cesarja Franca Jožefa, je odpotoval ob 7. uri 10 minut s penzinškega kolodvora. Na kolodvoru se je prisrčno poslovil od nadvojvoda prestolonaslednika Karla Franca Jožefa.

Malomeščanom treba tudi nekoliko kmetije!

Svetovna vojska bo mnogo obrnila. Izpremenila bo v marsičem način dosedanjega gospodarstva na kmetih, izpremenila bo pa tudi življenje po mestih, in sicer po velikih in malih mestih. Vse kaže, da se bo treba po malih mestih sprijazniti bolj in bolj s kmetovanjem in da se bo treba postavljati glede prehrane saj deloma na svoje noge. Poprijeti se bo kazalo pridelovanja krompirja, zelenjave, masti, kakor v pretečenih časih, tako, da bo saj nekaj najvažnejših živil pri hiši, da bomo imeli saj potrebno zabelo in zelenjavo.

V zadnjih desetletjih je izginila iz malih mest skoro vsa kmetija. Hlevi so se prezidali v druge namene, svinjaki so se podrli in zemljišča so se dala v najem ali pa prodala. Le vrtovi so ostali pri hišah. Kdo se n. pr. v Novem mestu ne spominja, kako so prej gonili po glavnem trgu lepe molzne krave tja do napajališča pri poštnem hlevu, in kako so se ravno ob tem času klali pri raznih hišah doma rejeni prašiči. Vse to je izginilo in naša mala mesta so začela živeti in delati po razmerah in potrebah večjih mest. Meščanje so opustili kmetovanje, opustili živinorejo in prašičjorejo, ker ni bilo dobiti pripravnih poslov (družine), sami se pa tudi niso hoteli ukvarjati s prašičjo in drugo rejo. Potrebna živila so dobivali iz okolice in kupovali po trgovinah.

Ta izpremenjeni način življenja se pa danes čim dalje huje občuti, ne samo od strani malomeščanov samih, ki so se pečali s kmetijo, ampak tudi od strani drugih mestnih prebivalcev, ki so navezani edino le na to, kar se od zunaj dobi. Najtežje

se to občuti pri preskrbi z mlekom, z jajci in z zelenjavo. Po eni strani drage in slabe poselske razmere, po drugi strani ves izpremenjeni gospodarski položaj zadnjih desetletij, vse to je pomagalo izriniti iz malih mest še to malo kmetovanje, kar ga je bilo prej pri meščanih.

Po naših mestih izkušamo bolj in bolj, da se glede pridobivanja potrebnih živil ne smemo preveč zapustiti in zanašati na boljše čase, če nočemo trpeti še večje škode. Danes izkušamo na lastnem telesu, koliko boljše je za one, ki imajo kaj kmetije pri hiši, ki imajo kako njivo, da pridelajo na njej potrebni krompir in potrebno klajo za enega prašiča, kakor pa za tiste, ki morajo vse kupovati od krompirja do zabele. Sedanji čas nas uči, kako dobro je, če pridelamo doma saj nekaj življenja, ko je vse tako neznosno drago in ko se tako težko dobé življenske potrebščine.

Ta težka izkušnja, ki jo delamo po manjših mestih od dne do dne, nam bodi opomin, da je potrebno, če se v malih mestih pečemo nekoliko s kmetovanjem, ker si na ta način izdatno olajšujemo današnje življenje. Res je, da so današnje poselske razmere v marsičem na slabem, ali res je tudi, da se da z dobro voljo marsikaj premagati. Pomagati si moramo pa tudi z domačimi silami, če jih imamo, saj so kmetijska opravila danes vse bolj kot kedaj hvaležna in potrebna tudi za malomestnega prebivalca. Rohrman.

Raba žvepla v kletarstvu.

(Dalje.)

(Piše B. Skalicky.)

Za žveplanje vina je pa najbolje rabiti tenke azbestne žveplenice (žveplene trakove). Taki trakovi so sivorumeni in tehtajo okoli 4 grame, od tega je 3 grame žvepla.

Ker žveplo na azbestnih trakovih popolnoma zgore, zaležeta dva tenka azbestna trakova ravno toliko, kakor en debel na papirju ali na platnu.

Iz tega sledi, da so azbestni žvepleni trakovi vkljub višji ceni za 1 kg cenejši kakor navadni. Poleg tega pa žveplo ne kaplja, torej ne obžge dog sodov, in pri njegovi porabi odpade raba dragih žveplalnikov, kajti zadostuje preprosta žica, kamor se trak obesi.

Od trakov, ki je na njih žveplo potrošeno z raznimi rožami (dišavami), odločno odsvetujem, ker najboljša roža smrdi, kadar se jo zažge. S tem se lahko v vino spravi neprijeten ali tuj duh. Raba takih trakov pa tudi nasprotuje vinski postavi.

V novejšem času se za žveplanje rabi tudi tekoč žveplov dvokis, ki se prodaja v posebnih železnih posodah in se na zraku spreminja v plin.

S posebno pripravo se spušča dvokis v sod ali v vino. Ker je priprava za tako žveplanje draga, si jo lahko nabavi le velik vinski trgovec. Ima le to prednost, da se z njo zelo hitro dela in da se potrebna množina dvokisa lahko natanko odmeri.

Včasih bi radi vino zažveplali, ne da bi ga pretočili. Kdor nima ravnokar priprave, se v to svrhu lahko posluži natrijevega bisulfita ali dvojno sokislega natrija.

To je bela, močno po žveplovem dvokisu dišča sol. Če se je nekaj v kozarcu vode raztopi in pomeša v vino, jo kislina vina razkroji, in tako oproščeni žveplov dvokis

vino zažvepla. Po vinski postavi se sme pri obolelih vinih vzeti k večjemu 5 gramov natrijevega bisulfita na 100 litrov. Rabi se navadno pri vinih, ki rjavijo (nategujejo).

Natrijev bisulfit mora biti svež. Hraniti ga je v dobro zaprti steklenici, ker iz njega drugače žveplov dvokis uhaja in sol postane manj ali pa ničvredna.

Da se ohrani prazna vinska posoda zdrava, to je, da se v njej ne morejo razviti škodljive glivice, zlasti ne plesnoba, jo je treba toliko časa, dokler prazna leži, redno žveplati.

Brez žveplanja prazne posode ni mogoče dobiti vina s čistim, nepokvarjenim okusom, zato je tako žveplanje povsod v umnem kletarstvu v navadi in mora priti tudi pri nas v navado, ako hočemo v kletarstvu napredovati.

Pravilno se spravlja prazno vinsko posodo tako-le:

Takoj ko sod izpraznimo od vina, ga dobro pomijemo, bodiši s krtačo ali z verigo itd. Pomivamo ga toliko časa, da odhaja nazadnje za pomivanje vzeta voda tako čista iz soda, kakor smo jo vlili noter, potem je sod dobro pomit. Nato se ga ~~pozna~~ ~~taka~~, da se voda iz njega lahko popolnoma izcedi in da sod dobro osahne. Po preteku nekaj dni, kadar odprt sod dobro osahne, se ga še-le zažvepla.

Tedaj ga obrnemo z veho navzgor, čep zabijemo in sod od vrha (pri vehi) zažveplamo. Če imamo azbestno žveplo, ga obesimo na košček v kavelj zakrivljene žice, ga zažgemo in vtaknemo v sod. Kadar žveplo v sodu pogori, izvzamemo žico in tudi veho soda dobro zabijemo.

Če imamo samo debelo, to je kapljajoče žveplo, moramo rabiti kako pripravo, ki ne pusti, da bi kapljalo žveplo v sod. Taka priprava je n. pr. žveplalna svetilka (laterna), v kateri žveplo gori zunaj v posebni bakreni posodi in le plin, ki se iz njega razvija, se napeljuje v sod.

Velike sode, ki imajo vratica, zažveplamo najbolje na ta način, da denemo v sod pri vrticah kako plitvo posodo (n. pr. kak star krožnik, skledo itd.) nanjo naložimo primerno množino žveplanih trščic, jih zažgemo in vratica zapremo. Ko žveplo pogori, zamašimo sod tudi pri vehi. Posoda, na katero smo naložili žveplo, ostane kar v sodu za prihodnje žveplanje. Zažveplan sod je najbolje spraviti v klet in ne na preveč suhem prostoru, ker se sicer razsuši in žveplov dvokis iz njega prehitro uide. Po preteku kakih treh mesecev je treba žveplanje ponoviti, kajti v tem času se je žveplov dvokis v sodu spremenil v drugo obliko in sod ne bi bil dalje varen pred glivicami (plesnobo).

Važno je seveda, da vemo, koliko žvepla je treba za žveplanje sodov vzeti, da so zadostno zažveplani.

Na Nemškem imajo navado, da zažgejo v sodu toliko žvepla, kolikor ga more v njem sploh pogoreti. Navadno pogori na vsak hektoliter vsebine v sodu kakih 10 gramov žvepla.

Po izkušnjah zadostuje pa polovico manj žvepla, da se ohrani posodo pred pokvarjenjem in sicer je najbolje, da se vzame: pri sodih do 10 hektolitrov na vsak hektoliter (100l) 5 g žvepla, to je približno 1½ do 2 tenke azbetne trščice.

Pri sodih od 10 do 50 hl je treba vzeti žvepla polovico manj, tedaj tričetrt

do 1 trščice na hektoliter. Mesto treh tenkih azbestnih trščic vzamemo lahko eno navadno, debelo žvepleno trščico.

Ako imamo tedaj n. pr. zažveplati bariglo, ki drži 6 hktl., tedaj vzamemo $6 \times 1\frac{1}{2} = 9$ tenkih azbestnih trščic ali tri debele (papirnate) žveplene trščice.

Za drugo in vsako naslednje žveplanje, ki se vrši navadno po preteku 2 do 3 mesecev (v suhi kleti prej kot v vlažni), vzamemo lahko žvepla nekoliko manj, to je približno za eno tretjino manj kot v prvič.

Če je sod nekoliko plesniv, žveplo v njem noče goreti. Najboljše znamenje za dobroto soda je tedaj, če v njem žveplo (ali sploh luč) gori.

Če hočemo tak sod, ki v njem žveplo noče goreti, in ki je tedaj že pokvarjen, zažveplati, ga moramo poprej odpreti in prezračiti, da pride svež zrak v njega, ali se pa moramo poslužiti žveplalne svetilke.

Predno rabimo žveplan sod zopet za vino, ga moramo primerno za to pripraviti. Iz žveplovega dvokisa se v žveplanem sodu namreč sčasoma razvije žveplova kislina in ta bi dala vinu, ki bi ga v tak sod napolnili, surov, neprijeten okus.

Da se to prepreči, je treba žveplan sod, predno se ga zopet rabi za vino, vselej temeljito pomiti.

Če je bil pa sod žveplan več kot trikrat, ne zadostuje samo pomivanje, ampak treba ga je dobro z vodo izlužiti.

V to svrhu se sod najprvo odpre, da se razdiši, potem se zapre in se vanj napolni nekaj vode (pri malih sodih najbolje do vrha), ki se pusti v sodu vsaj 5 do 8 dni stati. Pri tem se sod, če ni poln, obrača tako, da pride ves les z vodo v dotiko.

Zelo dobro je vodi pridejati na vsakih 100 litrov $\frac{1}{2}$ kg do 1 kg sode.

Na to se sod še z mrzlo vodo dobro pomije, to tako dolgo, da gre čista voda iz njega, nakar je sod za vino pripravljen.

V tako shranjen in zopet pripravljen sod se lahko brez skrbi napolni najboljšo vino, ne da bi mu to na okusu kaj škodilo.

(Dalje prihodnjic.)

Škof Janez Nep. Stariha. †

Odličen belokranjski rojak je preminul nepričakovano dne 27. novembra. Žalna vest iz Ljubljane je vsled prometnih zadržkov v naše mesto dospela še-le v ponedeljek zvečer, zato nas je zelo presenetila, ker se je v javnosti o blagopokojniku le redkokedaj govorilo.

Ako se pelješ po belokranjski železnici ter hlapon prevozi rožnodolski predor, se ti kar naenkrat odpre čaroben pogled na Belokrajino. V podnožju vinorodne semiške gorice zagledaš prijazno selišče — Sodinjovas, rojstni kraj škofa Starihe. Tu je deček Janez zagledal luč sveta dne 12. maja 1845 kot prvorojenec med šestimi otroci. Prvi uk je Janez dobival na semiški šoli, potem pa je prišel v tretji normalni razred v Novo mesto, kjer je nadaljeval tudi gimnazijske tečaje. Stanoval je nazadnje v hiši pod kapiteljskim hribom, sedaj prezidani vili Illowsky. — Ko je bil Stariha v osmi šoli leta 1866, izbruhnila je vojska z Italijo. Bil je potrjen ter pridelen ljubljanskemu pešpolku štev. 17. Odšel je v Gorico, potem v Benetke in slednjič na bojno polje — čegar središče je bila Kustoca. Tu se je vršila odločilna bitka. Slovenski fantje so bili zapleteni v živahen boj. V enem oddelku so Lahi ljuto napadli našega zastavonosca. Ko Stariha zapazi, da je zastava v nevarnosti, se zakadi z nekaterimi tovariši, odžene sovražnika ter reši zastavo. Za ta junaški čin je prejel Stariha iz rok poveljnika samega srebrno hrabrostno svetinjo in je postal desetnik. Sprejet je bil že v kadetsko šolo, a ko je došel od vlade dopust za nadaljevanje študij, se je podal domov z željo, da dovrši osmo šolo. Nastale so

gmotne zapreke. V mladeniču se rodi misel, iskati sreče v Ameriki. Odrinil je čez Bremen in se vozil na jadrnici 57 dni v Ameriko, kamor zdaj pridejo parniki v 5 do 6 dneh. Stariha se je namenil v semenišče v Milwaukee, ali kako, ker mu je pošel ves denar. A njegova trdna volja vse premaga. Poda se v državo Wisconsin ter služi za hlapca in dobi 20 dolarjev; poda se v Milwaukee, kjer izve za svojega rojaka, poznejšega škofa Vertina. Ta je takrat župnikoval v Hongtonu ter sprejel k sebi Stariho, da se je privatno učil bogoslovja, nakar je šel v milwaukeeško semenišče. Dne 19. septembra leta 1869 je bogoslovca Stariho slovenski škof Mrak posvetil v mašnika za Marketsko škofijo. Bil je poslan za kapelana v Negaunee. Iz zdravstvenih razlogov je prosil leta 1871 v Št. Pavelsko nadškofijo v državi Minnesota. Pastiroval je v Maristownu med samimi Nemci. Potem ga je nadškof poslal v Reedwing, krasno mesto ob reki Missisipi. Tu je zidal šolo in leta 1878 novo cerkev sv. Jožefa za 125.000 kron. Okrog sedem let je od tu oskrboval Stariha še več drugih postaj, ki so bile brez duhovnika, ter je v treh krajih še zidal nove cerkve. Zdaj je v tistem ozemlju že pet župnij z lastnimi duhovni.

Požrtvovalnost Starihova na višjem mestu ni bila neznana. Nadškof Ireland je leta 1884 Stariho pozval v St. Paul. Nadškof Starihu naroči, da naj kupi konec mesta prostor, naj zida cerkev in ustanovi novo župnijo za Nemce. Škofija mu odkaže 84 družin in pošlje načrt za novo župnijo. Stariha se ne ustraši, zaupa na Božjo pomoč in začne meseca marca zidati kar naenkrat: cerkev, župnišče in šolo. Zidalo se je res po amerikansko, kajti meseca avgusta istega leta so bile stavbe gotove in izročene svojemu namenu. Vse je stalo okrog 70.000 dolarjev. Tod okrog je pa kmalo nastal nov del mesta in župnija sv. Frančiška je v šestih letih narasla na 550 družin in šolo, ki jo vodijo sestre Notre Dame, je obiskovalo do 600 otrok. Leta 1890 je bila fara sv. Frančiška kanonično ustanovljena in Stariha je bil nanjo nameščen. A nadškof je Stariho še bolj odlikoval. Imenoval ga je isto leto za svojega generalnega vikarija. Ob odsotnosti nadpastirjevi je bil tudi dvakrat administrator nadškofije. V presledkih je blizu tri leta kanonično vizitiral tudi vse župnije. Ni čuda, da ga je nadškof odmenil še za višje mesto.

Država Dakota, ki meji zahodno na Minnesota, ni imela še uravnanih cerkvenih zadev. Sklenilo se je, da se ustanovi v Lead City v South Dakoti nova škofija. Zanj je bil odbran naš rojak Ivan Stariha, ki si je v dosedanem pastirovanju nabral dostikušenj, ki mu bodo kot novemu škofu dobro služile. Presvetli vladika je bil posvečen 28. oktobra 1902, in 23. novembra potem je bil slovesno umeščen v svoji škofijski prestolici v Leadu.

Ali nova čast — novo breme. V državah, kjer še ni urejena cerkvena hierarhija, si mora novoimenovanec takorekoč sam osnovati škofijo. Z železno voljo in krepko roko se škof Stariha poprime dela. Ko je l. 1907 obiskal svojo staro domovino, se je mudil tudi v Novem mestu, kjer je na Petrovo pontificiral v kapiteljski cerkvi, je piscu teh vrstic sam pripovedoval, kaka je bila v začetku njegova škofija. Njegova rezidenca je bila majhna lesena hiša s štirimi sobami, katedrala istotako lesena. Našel je 5 duhovnikov in do 4600 katoličanov. Pred vsem si uravna stanovanje, nato se loti cerkve, jo da prebarvati in ozališati od znotraj, da je bila dostojna za službo Božjo. Obiskoval je Indijance ter jih nagovarjal, da se postavi cerkev med njimi, do takrat se jih je postavilo 6 in med priseljenci 19 po raznih krajih, osobito, kjer so rudniki. Osnoval je l. 1904 farno šolo z 8 razredi, v kateri poučujejo šolske sestre sv. Frančiška. Pomnoži število svojega duhovstva na 15; število katoličanov

pa je poskočilo nad 10.000. Zgradil je zadnja leta tudi nov, primernejši škofijski dvorec. Z domačimi nabirkami bi vsega ne bil zmogel. Zato se je vladika podal v starejše premožnije škofije prosit pomoči. „Slovenec“ poroča v njegovem nekrologu, da je pozneje še naraslo število cerkv na 23, duhovnikov v njegovi škofiji pa na 20 brez onih, ki so misijonarili med Indijanci.

Nova škofija se je začela lepo razvijati, a kaj, ker so vladiki začele pešati moči vsled preobilnega duševnega in telesnega napora. Ker je moral škof pri Indijancih mnogokrat prenočevati kar v njihovih šotorih, se je prehladil. Mesto Lead stoji visoko in ima ostro podnebje; vse to je uplivalo neugodno na Stariho, da je obolel na protinu in se moral skoro za dve leti sprijazniti s posteljo. Vladika spozna, da je treba tu zdaj nove moči, ki bi lepo razvijajoče se delo nadaljevala. Zato sklene, odpovedati se škofiji in podati se v pokoj, da bi, če je Božja volja, še kaj let mirno preživel.

Sv. Stolica v Rimu je 7. marca 1909 njegovo resignacijo uslišala ter mu dala naslov zatrite škofije Antipatride v Palestini. Vladika Stariha se je dvakrat poklonil sv. Očetu Piju X. l. 1907, ko je obiskal svojo staro domovino in leta 1909, ko je zapustil svojo škofijo, o katere stanju je obkral poročal sv. Stolici. Pri tej priložnosti mu je papež Pij X. izročil krasen pektoral v spomin in priznanje njegove trudoljubnosti.

Ivan N. Stariha je večkrat iz Amerike obiskal staro domovino, leta 1907 je iskal zdravja v naših dolenskih Toplicah, sklenil je v njej preživeti zadnja leta. Kupil si je v Ljubljani, v Ciril-Methodovi ulici skromno vilo ter se v njej vdomačil. A tudi tu ni popolnoma počival; pri mnogih večjih slavnostih je naprošen prevzel škofovske funkcije. Pozorno je spremljal naš slovenski razvoj in tudi gmotno priskočil na pomoč. Veselil se je našega napredka. Ko je 23. maja 1914 stekla belokranjska železnica, pripeljal se je tudi vladika Stariha s slavnostnimi gosti in radostnim srcem gledat svojo ljubo Belokrajino in svoj rojstni dom. Zadnja leta je redno obiskoval naše Toplice, kjer se mu je polajšala bol. A srčna hiba se mu ni zboljšala in je končno povzročila prerano smrt.

Vladika Stariha je poleg svoje materinščine govoril še angleško, francosko, nemško, hrvaško in indijansko, da je vsem svojim ovčicam postregel v njihovem jeziku vedoč, da le tako pastir dospe do srca svojih ovčic. Tako se razširja prava kultura, ne pa z oholostjo preziranja drugih narodnosti, kakor se žal še godi v sredi Evrope med oznanovalci evangelija... Vladika je bil v čistem pomenu besede plemenit človekoljub in odličen rodoljub. Ob njegovem povratku v staro domovino so mu prihajale v spomin pesnikove besede:

„Ena se tebi je želja spoznala,
V zemlji domači da truplo leži.“

Dični Belokranjec, snivaj sladko; časten ostane tvoj spomin v novi i v stari domovini!

V torek 30. novembra dopoldne je bil pa sijajen pogreb ameriškega škofa Starihe, pri katerem je bila velika množica udeležnikov in gledalcev. Ob 9. uri dopoldne je blagoslovil prevz. g. knezoškof dr. Jeglič ob veliki asistenci truplo pokojnikovo pred hišo in potem so se izvrstili mnogoštevilni pogrebi med vrstami gledalcev na poti proti stolnici. Tu so postavili krsto z belo škofovo kapo in višnjevo štolo med zelenje in sveče pod kupolo in prevzvišeni je daroval ob veliki asistenci slovesni Requiem z običajnimi petimi absolucijami. Po dokončanih obredih so dvignili krsto zopet na voz in prepeljali na pokopališče k Sv. Križu. Pogreb, ki ga je priredil mestni pogrebni zavod z velikim sijajem, je otvorila četa vojakov; za temi so nesli trije vojaki križ s tančico in veliko žalno zastavo. Za temi so šli otroci iz sirotišnice Lichtenturnove, ljubljanski frančiškani ter vsi teologi iz knezoško-

fjskega semenišča. Stolni kapitelj s prevzvišenim g. knezoškofom dr. Jegličem in stolnim proštom Sajovicem so se vozili v galažalnem vozu. Oddelek semeniščnikov je pel psalme, ob galamrtvaškem vozu je stopal špalh, orjakov, za vozom pa so šli med drugimi: zastopnik vlade gosp. dvorni svetnik grof Chorinski, zastopnik dežel. glavarja, g. ravnatelj Zamida, za deželno društvo „Rdečega križa“ predsednik g. okr. glavar v p. Del Cott z gospodi od vodstva, dalje dvorni svetnik Hubad, predsednik dež. banke Pollak, gimnazijski ravnatelj Štritov in velika vrsta duhovnih in svetnih gospodov. Med pogrebi je bilo mnogo gospa.

R. I. P.!

Nikdar več...

Naročila je soproga pticam,
naročila solnca svetlim žarkom:
„Poletite tja na bojno polje,
daleč, daleč tja na bojno polje
možemu mojemu pozdravov tisoč
in poljubov tisoč izročite!“

Napotili so se solčni žarki,
odletele ptice brzokrile,
odbrzeli jadrni vetrovi.

Toda vetri so v gorah ostali,
ptice so omagale na potu
žarke solčne morje je popilo.

Vetri niso videli junaka
niso ptice z možem govorile
ni ga solnce žarko poljubilo
nikdar več domov se ne povrne...

Fr. Pavšič.

Domače in tuje novice.

Povodom 67 letnice vladarstva Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. je 2. decembra v kapiteljski cerkvi celebriral mil. g. prošt dr. Elbert. Navzoča je bila vsa mladež z učiteljskimi zbori iz gimnazije in ljudskih šol in mnogo drugih vernikov. Pobožnost je sklenila zahvalnica in cesarska pesem.

Naznanilo. Predstojništvo tukajšnjega frančiškanskega samostana naznanja, da bodo litanije ob delavnikih kakor prve petke, v osmini praznika Brezmadežnega Spočetja Device Marije, ob polu šesti uri in ne ob četrti uri, kakor je bilo do zdaj v navadi. K prav obilni vdeležbi se vljudno vabijo vsi častilci presv. Srca Jezusovega in preblažene Device Marije.

Duhovne vaje v Šmihelu pri Novem mestu za Marijino družbo in vse druge farane bodo v nedeljo, ponedeljek in torek, to je 5., 6. in 7. dec. — tridnevica — kot priprava na prelepi praznik Brezm. Spočetja D. M. in kot priprava na visokocastite božične praznike. Vodil jih bo vrloznani misijonar, preč. g. p. Klemen Grampovčan s sv. Gore pri Gorici. — Red bo ta-le: V nedeljo ob polu 2. uri sv. križev pot, ob 2. uri sv. rožni venec in litanije in nato prvi govor. V ponedeljek ob 6. uri zornice, nato govor. Popoldne ob polu 2. uri sveti križev pot, ob 2. uri sv. rožni venec in litanije in govor. Ravnotako v torek. Vmes spovedovanje. Na izbiro 5 spovednikov. — Na praznik v sredo ob polu 6. uri skupno sv. obhajilo, ob 6. uri govor in sv. maša in Papežev blagoslov. Pridite, ker bomo posebno molili in darovali sv. obhajilo za srečen izid vojske in vse naše vojake, žive in mrtve in za vjetnike. — Popoldne je sprejem v Marijino družbo.

Padel je na italijanskem bojišču ob Soči sin kranjskega deželnega glavarja, nadpolni poročnik g. Ivo Šušteršič, cand. iur. Večkrat smo že slišali o njegovih junaških nastopih na bojišču. Dne 28. nov. popoldne pa ga je smrtno zadela granata na Tolminskem gradu. Zemeljski ostanki rajnega so se prenesli 1. decembra ob 3. uri popoldne z južnega kolodvora v Ljubljani na pokopališče k sv. Križu. Naše

globoko in pristrčno sožalje g. deželnemu glavarju in njegovi gospej soprogi. Bog jima bodi tolažnik v teh bridkih urah in mlademu rajncemu junaku pa rajsko plačilo v kraju večnega mira!

Izkaz daril bolnici v Kandiji. Ivan Selak, Dobrava in Janez Dulc, Strajna, 3 mernike krompirja in korenja, ter 6 zel-natih glav; župni urad Ambrus, 4 vreče suhega sadja; župni urad Poljanica (Pölandl) 1 voz fižol, suho sadje, zelje, korenje in krompir; občina Smuka (Langenthon) 2 vreče suhega sadja; župni urad Prečna, 4 mernike suhega sadja in pol mernika fižola; župni urad Stopiče, 1 vrečo jabolk, 1 vrečo suhega sadja, pol mernika fižola in 20 mernikov krompirja in korenja; ga. Viktorija Kulovec, Vavtavas, 1 mernik koruze. Bog plačaj stotero vsem dobrotnikom!

Mestna hranilnica v Novem mestu. V mesecu novembru 1915 je 213 strank vložilo 104.611 kron 88 h; 147 strank vzdignilo 156.135 kron 49 h; stanje vlog 3.897.679 kron 7 hel.; denarni promet 756.698 K 58 h; vseh strank bilo je 1116.

Darila. Za božičnico ranjenih vojakov v tukajšnih bolnišnicah so darovali: Preč. g. župnik Potokar v Tržiču 10 K; g. trgovec Franc Božič 10 K; neka stava radi ranjenega divjega prešiča 4 K; po 500 cigaret bosta darovala gg. Barborič in Matko. — Iskrena hvala! Dr. Elbert.

Poroka. Dne 25. novembra t. l. se je poročila v Gradcu gpdč. Kristina Kolenc iz Novega mesta z g. Ivanom Lenarčičem, c. kr. poštnim praktikantom, sedaj rezervnim poročnikom na Dunaju. — Pristrčne čestitke in obilo sreče!

Umrlji vojaki v novembru: 6. novbr. Tódor Gyurin Csutora; 7. novembra Fugyes Meszinger.

Smihel pri Novem mestu. Za božična darila vojakom na bojišču so donesle deklice-učenke samostanske šole 360 skatljic in zavojčkov razne drobnarje. V denarju smo poslali 20 kron darov. Odposlalo se je tudi 24 kg robitnostnega čaja. Dobre otroke in stariše, ki so jim dali in vse dobrotnike naj Bog plača!

Umrl je v Kandiji 2. decembra ob polu 7. uri zjutraj g. Ivan Majntinger, c. kr. ravnatelj zem. knjig v p., po daljšem bolehanju, v 90. letu svoje dobe ter bo v soboto 4. decembra pokopan na pokopališču v Šmihelu. Naj počiva v miru!

Bronasto kolajno za hrabrost je dobil med drugimi tudi Novomeščan, g. Ferdinand Mikolič. Čestitamo!

Srčne pozdrave vsem Slovenkam in Slovencem, posebno Belokranjcem, pošiljajo z italijanskega bojišča: Lackner Franc in Pengal Alojz, oba zdrava in korajžna.

Iz laškega bojišča piše naš domačin Ivan Eršte svoji materi sledeče vrstice: „Draga mati! Sedaj vam hočem napisati svoje boje, ki sem jih prestal ob Soči. Druzega novembra smo se v temni deževni noči premikali iz predora proti bojni črti. Spomnil sem se takrat na balkanske junake, katere opisujejo naše pesmi in povesti, kako se tihotapijo po skalnatih tleh, v dežju in temi proti sovražniku. Vse tiho, nihče ne govori, kot da smo tatje, tako gremo počasi naprej in naprej. Pa imaš že smolo. Kar obrne Lah svoj žaromet proti tebi in nam posveti v oči. V trenutku ležimo vsi na tleh. No, kmalu ga obrne zopet drugam in mi gremo lahko naprej. Gorjé, ako bi nas Lah po noči zagledali; deset granat je takoj tam. Tako smo se priplazili do bojne črte, pol stotnije nas je ostalo v neki železniški zaseki. Vležemo se na progo in sladko zaspiamo na ostrih kamenjih, akoravno nas je dež pral celo noč. Zjutraj so pričeli topovi svoje grozno delo in opoldne je bilo že toliko izgub, da smo morali iti ostali tudi v bojno črto. To so najhujši trenutki, ko moraš stopiti pod ognjen dež in to po nikakih rovih kot v Galiciji, ampak krepko je treba stopiti po mali lestvi na vrh skalovja. S šestimi možmi se skrijem v malo jamo, kjer je bilo polno vode in blata.

Kmalu prileti na rob jame granata in ubije dva moža. Pustili smo jih tam. Čez kaki dve uri prilete tri naenkrat in te so nas toliko zasule, da sem zapustil ta brlog in se zunaj vlegel v blato. Bila je že noč in Lah so začeli prodirati. Vrgli smo jih nazaj, ker njihova infanterija ni nič vredna. Tako je šlo dan za dnevom do 13. novembra, ko smo zapustili te postojanke. Hrano smo dobivali po noči. Ob polnoči približno so nam na tihem prinesli vsega, kar smo potrebovali, potem smo bili preskrbljeni za 24 ur. Hudo je bilo to, ker je bil vedno dež in blata do kolen. Ležali smo v blatu dan in noč, a če je le za nekaj časa ogenj ponehal, sem že mislil, da spim v gorki postelji. Trpeli smo tembolj, ker so granate padale tudi v hrbet; bila je pač važna točka pred Gorico, katere ne smemo prepustiti Lahom. V temni noči smo se zopet po trudapolnih dnevih zbrali in odšli k počitku. Svoj vod sem seštel na prste, bilo je veliko izgub na obeh straneh. In kaj delajo Lah. Cel dan kriče v svojih jarkih, sliši se vedno le „avanti“ in „foco“. Prodirati si ne upajo, pokaže se jih tukaj in tam nekaj, a discipline ni, in zato še te „junake“ z ročniti granatami takoj zapodimo. Tako se nam torej godi; ni sicer prijetno, a ljubezen do domačega kraja nam daje pogum, da ne obupamo v težkih trenutkih; škoda je le teh lepih vinogradov, ki jih trgajo granate. Res je, da se prelije tukaj mnogo krvi, a v kljub temu lahko upamo, da bo slovenski rod še bival ob Soči in da se bodo po teh vinskih goricah čez nekaj časa zopet prepevale slovenske pesmi, saj mir bo enkrat že prišel, če ne za nas, pa za naše potomce.

Vas srčno pozdravlja Janko.“

Iz ruskega bojišča, sedaj pa iz bolnišnice v Celovcu, piše g. Tomazin, znani slikar lurških podob iz Št. Jerneja, nekemu gospodu župniku in naznanja, da je bil v groznih bitkah in težavah v Rusiji in pozneje še v bolj grozovitih bojih z brezvestnimi Lah, pa hvala Bogu, da je še živ ostal. Pač pa si je nabral hudega revmatizma in zelo kašlja, da se zdravi v bolnišnici v Celovcu in da dvomi nad popolnim svojim okrevanjem. — Želimo mu, da bi se vendar z božjo pomočjo še pozdravil do dobrega!

Vojni pregled.

Avstrijsko uradno poročilo.

Dunaj, 30. novembra. — Vedno bolj se kaže, da hočejo Italijani te dni ob Soči kak uspeh, če mogoče pri Gorici, doseči. Včeraj so napadali na celi bojni črti med Tolminom in med morjem, posebno ljuto pa obe naši območji in severni del Dobrodske planote. Sunki proti našim postojankam na gorah severno od Tolmina so se kmalu zlomili. Tolminsko območje se je nahajalo popoldne pod bobnečim ognjem. Sledili so nato trije močni napadi na severni in več slabjših na južni odsek. Ravnotako brezuspešnih je ostalo več napadalnih poizkusov pri Plaveh. Pred goriskim območjem so zbrane zelo močne italijanske sile vseh front. Napadel je sovražnik včeraj le pri Oslavju. Odbili smo ga, le ozek kos fronte smo nekoliko umaknili. Notranji del mesta Gorice je dobil ponoči zopet kakih 100 težkih bomb. V odseku Dobrodske visoke planote so pričeli po štiriurni artiljerijski pripravi s posebno silo in vztrajnostjo napadati goro Sv. Mihaela in okolico Sv. Martina. Budimpeštanski honvedni pešpolk je odbil na gori Sv. Mihaela krvavo osem naskokov, izvedenih v množicah. V gostih množicah so trikrat napadli Sv. Martin. Honvedski pešpolk št. 4 iz Nagy Varad je v ljutom boju moža z možem obdržal svoje postojanke. Tudi južnozahodno od navedenega kraja je odbit nek sovražen napad.

Dunaj, 1. decembra. — Naše čete prodirajo obkoljevalno proti mestu Plevlje. — Eden oddelek napada višino Gradina, južno-

vzhodno od prelaza Metalka, drugi oddelek je v popoldanskih urah in ko je nastalo temno, z naskokom vzel nek rob neke visoke ravnine 10 km od Plevlja, ki so ga Črnogorci vztrajno branili. — Prizren so vzeli Bolgari 29. novembra opoldne. Armada generala pl. Kövesza je ujela novembra 40.800 srbskih vojakov in 26.600 za orožje sposobnih mož. Zaplenila je 179 topov in 12 strojníc.

Namestnik načelnika generalnega štaba:
pl. Höfer, fml.

Brez posebnega naznanila.

Ivan Krajec, pisarniški ravnatelj mestne hranilnice, naznanja v svojem in v imenu vseh sorodnikov tužno vest, da je njegova preljuba sestra, oziroma teta in prateta, gospodična

Marija Krajec

po kratki bolezni, previdena s sv. zakramenti, danes, petek 3. dec. ob 1. uri zjutraj, v 80. letu, mirno v Bogu zaspala.

Truplo drage rajnce bo v nedeljo ob polu 5. uri popoldne na šmihelsko pokopališče k večnemu počitku položeno.

Blago rajnce priporočamo vsem prijateljem in znancem v pobožen spomin in molitev.

Pri Božjem Grobu poleg Novega mesta, dne 3. decembra 1915.

Dopisi.

Iz Št. Jerneja. — Tudi farne matrike bodo oznanjevale še poznim potomcem, kako je bilo v času svetovne vojske. Pomislite, v fari, ki šteje 6400 duš, je bila v teku leta ena sama poroka! V teku sedem stoletij ni bilo kaj tacega! 24. novembra se je poročil tu g. dr. Franc Lipša, c. kr. sod. avskultant iz Celja, z gđ. Mici Majzlevo. — Farani šentjernejski so darovali za Poljsko 160 kron, našim junakom za božičnico 60 K, deželnemu odboru za udove in sirote 50 K. Večinoma se je vse to nabralo v pušico. Iz tega je razvidno, kako globoko je segel dobrim faranom v srce popis nesreče in reve Poljskega naroda v škofovi poslanici.

Iz višnjegorske okolice. — Do sedaj se še ni v „Dol. Novicah“ bral kak dopis od Višnje gore, kakor da bi ta ne bila na Dolenjskem. Naj bo torej dovoljen prostorček za novice iz višnjegorske župnije v Vašem cenj. listu, da svet izve, kako se nam tu godi v vojnem času. Od začetka vojne do sedaj je padlo iz naše župnije v vojni 19 mož in mladeničev, vstevši pogrešanih 7, od katerih se nič ne izve, kje da so ostali. Ranjenih se zdravi 5, torej 24 delavnih močij izgubljenih. Vsi padli in pogrešani so bili prav dobri pridni gospodarji in pridni pametni fantje, katerih se z solzami v očeh spominjamo. Tolažimo se s tem, da so zvesto dopolnili svojo dolžnost, ker so dali svoje mlado življenje za dom, za habsburško hišo in ljubljene starčka, našega vladarja. Slava jim!

V vojni z Italijo je tega meseca padel tudi mladenič v najlepši dobi življenja, kateri zasluži, da se ga spominjamo v Dolenjskih Novicah. Ta je bil Andrej Groznik po domače Pežlarjev Andrejček iz Drage. On je bil biser naše župnije. Radi njegovih lepih lastnosti in lepega pametnega držanja se je vsakemu priljubil. Vsakdo, kdor ga je poznal, ga je rad imel. Njegov oče ga je bil namenil za svojega naslednika na domu, ker je bil popolnoma po očetovem duhu vzgojen in priden kakor čebelica. Uboga, res pomilovanja vredna oče in mati imata v vojni še druga dva sinova; mlajši France je ranjen v bolnici, srednji Janez je v laški fronti. Ni se čuditi, da je zadela laška šrapnela Andreja in je nagloma umrl,

kakor je poročal žalostno vest starišem neki Anton Polajnar; bil je revež v večni vojni v fronti od prvega dneva; ko je izbruhnila vojna v Galiciji, bil je celo zimo v Karpatih in na zadnje v Italiji. V vsakem pismu je sporočal, da najbrž je to moje zadnje pismo, ker kroglje in šrapnele neprenehoma brenče mimo mene; le na Marijo zaupam in jo vedno kličem na pomoč, ta me varuje. Tako je pisal pismo svojim starišem in prijateljem več dopisnic, v katerih se je radi hude bitke poslavljajal za ta svet in je imel te dopisnice v žepu svoje obleke, ko ga je zadela šrapnela. Mislil je iste sam oddati na pošto, a prehitela ga je nemila smrt, ter je te dopisnice s svojim sporočilom oddal na pošto imenovani Polajnar, kateremu gre posebna zahvala, da se je za Andreja toliko zanimal. Stariše in sestre ni bilo vtolažiti, ko so zvedeli žalostno novico. Ko se je po njem opravljalo cerkveno opravilo, je bila v solzah cela cerkev navzočih, ker ga je cela župnija spoštovala in rada imela.

Žalujočim starišem v tolažbo naj bo to, da se je Andrejček do zadnjega hrabro bojeval in kri dal za cesarja in domovino. Hvaležni mu ostanemo in Bog ga bo poplačal za zvestobo do starišev in cesarja z nebeško krono, nad zvezdami.

Iz Čateža ob Savi. Pa ne, da bi mislili cenj. bralci „Dolenjskih Novic“, da je šel doipsnik iz Čateža v vojno. Res že ni bilo skoraj dva meseca nič od nas slišati, ali temu ni kriv dopisnik; ampak delo in vsakdanje skrbi so temu vzrok. Danes pa sem se vseeno odločil, da napišem par vrstic za naše ljube „Dol. Novice“, da bode g. kadet Janko Muha, ki nam je v „Dol. Novicah“ začel pripovedovati svoje zanimive vojne zgodbe iz laškega bojišča, tudi izvedel, kako se imamo kaj pri nas ob isteku Krke v Savo. Saj je omenil, da bi iz „Dol. Novic“ rad izvedel, kako se še kaj imajo dragi Dolenjci doma?

Pri nas na Čatežu našim ženskam presneto slaba poje! — Že od vseh Svetnikov sem jih navdaja strah pred smrtjo. Dne 3. novembra je namreč umrla Katarina Bosnar, vdova, dobra mati in skrbna gospodinja v dobi 51 let. Pri posestniku Zevniku je pomagala dekli Urši Grdanc iz Cerine št. 33 prati zehoto. Sava pa je bila jako mrzla, zato so si naložile pod bose noge toplega pepela, ter tako prale dalje. Drugi dan pa je že Bosnarca morala v posteljo. V grlu jo je tiščalo, jesti in govoriti ni mogla, hudo je otekla, tudi gledati ji ni dalo, prsa so ji strašno hrupela, zdravnik ni mogel nič pomagati. Na praznik vseh Svetnikov je prejela sv. poslednje olje in čez dva tedna se je po hudem trpljenju preselila v boljšo večnost.

Par dni za Bosnarjevo pa se je morala podati na bolniško posteljo tudi Urša Grdanc. Cutila je slične bolečine. Popoldne 3. nov. je bila obhajana. Ker je dekla še mlada, je upati, da se z dobro zdravniško pomočjo še vendar otme smrti.

Kmalu je zbolela tudi Roza Škvarč in na to pa še Gobčevka. Čez dober teden je tudi Neža Lapuhova šla v posteljo. Sedaj so ležale torej tri na Čatežu in ena v Cerini. Ker pa je menda bila samo Bosnarci namenjena smrt je zares samo ona umrla, med tem ko se druge še nekaj dobro branijo.

Vsakteri pa se je začudil, da je v soboto 20. novembra umrla Ana Koretič iz Brloga, župnija Sv. Križ pri Kostanjevici. Pokojnica je namreč bila nečakinja Katarine Bosnar in je prišla na Čatež k pogrebu tete in, da bi potem pomagala pri gospodinjstvu, ker so ostali otroci sami. Pridna kot čebelica je bila pokojna Ana. Komaj pa so vse dobro pospravili in oprali pri hiši, se je revica prehladila in jo je tudi bolezen priklenila na posteljo. Hoteli so poslati po očeta (mati je umrla pred dvema letoma) pa ni pustila češ, da bi jo še v boleznih tepel in metal po pečinah, kakor jo je doma. V petek popoldne ji je preč. g. župnik prinesel sv. popotnico, a v soboto

okrog druge ure popoldne jo je že rešila smrt vseh bridkosti v deklinški dobi 22 let. Ker jo je brezbožni oče sovražil in preganjal je bila Ana slabotna in majhna. Bila je članica Križevske Marijine družbe. Malo časa je bivala na Čatežu in ljudje je še niso dobro spoznali, pa je že umrla. Če se je kedo pogovarjal o njenem poslovljenju, je vsakemu zablestela solza v očeh. Kakor Bosnarci, tako je tudi njej požrtvovalno stregla gđc. Fani Kodričeva. Okrog pol dveh v soboto popoldne je vse svoje domače poklicala po imenu in se poslovila z besedo „z Bogom!“ Potem se je še poslovila od gđc. Fani, jo je pokrižala in rekla, da bode še trikrat vodo pila, potem pa umrla, kar je tudi storila. Po vrsti je vsem Bosnarjevim podala roko, jih prekrižala in rekla „z Bogom“, potem je zapela pesem: „O, Marija naša mati.“ in na to zaklicala: „Marija!“ Kje imaš svetinjco, ki sem ti jo dala na vrat?! Povej, kedo ti jo je ukradel! Jaz ti je nisem ukradla, pri sebi jo nimam, ker visi doma na vratih!“ Potem je prošila tretjič vode in je izdihnila svojo blago dušo.

Marijina deklinška družba jo je spremila k večnemu počitku z zastavo, ji spletla vence in poskrbela za dostojen pogreb. Spreved je vodil domači preč. g. župnik. Pokopana je bila v ponedeljek 22. novembra zjutraj s sv. mašo. Počivaj v miru, dokler te ne pokliče gospod na rajsko ženitovanje!

Nekaj pred njeno smrtjo jo je obiskala Jamnikovka iz Čateža. Tudi njo je prekrižala in pristavila: „Z Bogom Jamnikovka, pa pridite kaj kmalu za menoj!“ Sedaj pa je Jamnikovka v strahu, če bo mogla ona res prva umreti. — Bodimo vsi pripravljene, ker ne vemo ne dneva, ne ure, kedaj nas odpokliče pravični Sodnik!

Belokranjski - vestnik. -

Iz Črnomlja. Domači duhovnik v pokojku je imel ob priliki častno službo, da je šel previdet dva bolnika v Stražnem vrhu in Tuševem dolu. Pot ga pelje od cerkvice sv. Miklavža mimo zidanice skozi vinograde k bolnikom. Med tem se mu zbuja stari spomini iz mladih let. Na misel mu pride, kako je po tej poti pred dvajsetimi in več leti kot dijak z očetom v obilnih barileh iz domačega vinograda za nedelje in praznike vino nosil ter prepeval ono lepo belokranjsko:

„Došel je došel sv. Mikol,
On ga bo zoril, ja ga bom pil.
He, Kume moj dragi, zdaj se napij
Kmalu nas ne bo, zdaj ga zavzuj
Trala-la-ja!...“

Kaka sprememba na svetu! misli duhoven sam pri sebi. Kot mladenič veselo butaro v rokah in na rami z vinom, kot mož z Najsvetejšim obložen na prsih. Od svetega navdušenja bi po istem potu gredoč najrajši zapel:

„O Jezusček moj, glej vselej sem Tvoj.“

Ko bi bil še živ pokojni Stariha in videl mimo njegove zidanice iti duhovnika z Nasvetejšim, bi gotovo priteknel naproti s poličkom vina in postregel po stari gostoljubni navadi z besedami: „Nate, gospod, pošteno se ga napijte, da boste lažje nesli Boga v ta klanc k sv. Miklavžu!“

Vojno zavarovanje je oddelek avstrijskega vojaškega pomožnega zaklada za vdove in sirote, ki je dobil glasom vesti deželnega uradnega lista od 24. dne t. m. pridevek „c. in kr.“ in je od sedaj naprej pod Navsišjim pokroviteljstvom Njegovega Veličanstva presvitlega cesarja. Predsednika mu imenuje za dobo petih let vladar sam. To Najvišje odlikovanje je pač naj-sijajnejši dokaz, da je vojno zavarovanje vsega zaupanja vredna ustanova.

Napačna in smešna je domneva, da pospešiš z vojnim zavarovanjem smrt zavarovanega vojaka. Nasprotno je res, da zmanjšaš z nezadostnim plačilom morečo skrb za bodočnost sebi in onemu, ki si

ga zavaroval. Kdor torej še ni sklenil vojnega zavarovanja, naj tega ne odlašaj!

V črnomljskem okraju se moreš zavarovati na okrajni poslovalnici v Črnomlju (občinska hiša) in pri njenih pooblaščenih.

Krajepisno- zgodovinske črtice iz Bele Krajine. Kostel.

Prispelel L. Kolbezen.

Kostelcem, ki so znani po svoji omiki in izobrazbi, ki so si jo pridobili širom sveta s krošnjarstvom, bodi v čast povedano, da imajo tudi slavno zgodovino po svojem znamenitem gradu in trgu Kostelu. Da se znamenitosti tega, nekdanj slovečega trga obvarujejo pozabljivosti, bodi podano o njem nekoliko črtic po Valvazorju. — Prvotno je morala stati ondi rimska utrdba ali tabor, kar že ime označuje (Kostel je latinsko castellum = utrdba, tabor) in je bil s početka samo visok stolp (opazovališče z obzidjem in nekoliko stolpiči na strmo dvigajočem se hribu do 400 metrov visoko nad Kulpo, ki drvi pod njim. Za časa Valvazorja (leta 1689) se je zval grad, ki se je dvigal na strmem vrhu nad trgov, ki je pa od Francozov (l. 1809) bil požgan — Grafenvart, ker so ga nanovo pozidali celjski grofi. Leži na strmvisokem hribu, nima pa nobenega razgleda, ker stoji v isti višini nasprotni bregovi hrvatski proti Skradu, Brodmoravicam in Podstenam. H gradu, ki je zdaj od francoskih časov v razvalinah pelje strmo navzgor pot skozi trg Kostel, ki je bil v turških časih močno utrjen z obzidjem in peterimi stolpi; tudi je bila ondi župna cerkev sv. Treh kraljev, ki je zdaj prifarska podružnica, kamor radi zahajajo na „proščenje“ tudi sosedne župnije Banjaloka, Zdihovo, Podstene. V slučaju sile in napada se je moglo dovolj potrebnosti spraviti v trg, ki je z malimi hišicami dajal dovolj strehe in obrambe beguncem.

V letu 1528 so Turki vso okolico Kostela opustošili in požgali, grada in trga pa niso mogli zavzeti. Toda kar niso mogli v odkritem boju, to so dosegli z zvijačo in so v l. 1578 ta trg vzeli zvijačno. Izdali so se za Hrvate, ki bi bili pregnani od Turkov, in so v potrdilo svojih zvitih naklepov več malih, nedoraslih otrok sabo peljali v raztrganih capah. Krščansko usmiljenje je odprlo vrata tem našemljenim nekristjanom. Ko so pa bili noter spuščeni in se odpravili k počitku, tedaj je pa takoj tisto noč prišla močna turška straža, katero so hitro spustili noter, ti pod ovčjo obleko skriti volkovi. Nato sovrgli krinke proč in so začeli prekanjenim prebivalcem z golimi meči kazati, kakšne goste da so sprejeli v grad, ker so jim milosrčnost vrnil z grozodejstvi. Podavili in pobili so v Kostelu vse in jih veliko ujeli. Oropali so vse, kar so mogli doseči, in naposled zažgali in vpepelili grad. Vendar so bili ujetniki kmalu zopet rešeni in Turki plačani z nemilim za nedrago, zakaj Karlovcani so prežali nanje in jih pri Topolovcu vse pobili.

V letu 1585, avgusta meseca, je prišla „četa“ Turkov pred Kostel in je nekoliko kristjanov odpeljala. Še istega leta, 24. okt., je Defter paša iz Bosne vso okolico opustošil in s polnim ropom odšel. Ta gosposčina je imela tudi pravico smrtne obsodbe. Zanimiv slučaj pripoveduje Valvazor. — Nekako pred 8 leti (t. j. 1681) so se podložni te graščine uprli zoper svojega gospoda in ga hoteli umoriti. Ker je eden izmed upornikov po postavi moral biti obglavljen in je že stal na morišču na malem gričku, mu je eden izmed prijateljev narezal v tešnjiavi z nožem nekoliko vrv, s katero so bile zvezane roke. Nato se je obsojenec s hitrim skokom rablju iztrgal iz rok in po gori divjal navzdol, toda med tekom je tako padel na hrbet, da se mu je prej

narezana vrv popolnoma pretrgala. Ko je dobil na ta način proste roke, je bliskovito skočil po koncu in zdivjal proti gozdu. Rabelj mu je bil sicer takoj za petami, ni ga pa mogel dohiteti, ker ga je strah pred smrtjo in želja po begu jelenje-hitrega storila, ker je imel več za dobiti in zgubiti kakor rabelj.

Zopet ena od Soče, ki jo je skoval v strelskem jarku Vid Ambrožič iz Škrjančega pri Mirni:

Straža ob Soči.

Tam ob Soči, tam ob Soči,
tam divja vihar strašan;
grom zemljo pretresujoči,
kakor da je sodnji dan! —

Res je sodbe dan, tu sodi
naš zaveznik se nezvest;
sodbo piše naša roka,
plačo deli naša pest.

Ker polentarski kotichek
jih ne more živet' sam,
svoj želodeček in mošnjicek
polnit so hodili k nam:

naše pipece so brusili,
k oknom šipe rezali
in marele popravljali,
stare piskree vezali.

Toda zdaj jim ni več mari
naših pipecev in marel;
zahotelo se jim, kari,
naših milih je dežel.

Toda straža je ob Soči.

Prej bo ona tekla v breg,
kot bo, — zemlje lačni Judež,
ti mogoče, priti prek!

Lepa naša je Gorica
in Primorje in naš Trst; —
rod pa, ki mu gre pravica
tu je kakor skala čvrst!

On do zadnjega bo branil
svojo zemljo in svoj rod;
nikdar se ne boš šopiril,
tu, polentarski Škarjot.

Sline lahko še požiraš,
naše zemlje pa ne boš,
tud' če se tak' dolgo vpiraš,
da ti cepne zadnji mož! —
Mirna bodi domovina,
brez skrbi slovenski svet!
Izdajalski ga polentar
ne dobode niti ped!

Raznotero.

Krupp. O obsegu te največje tovarne na svetu za orožje, kateri je v veliki meri pripisovati zmago Nemčije nad sovražniki, zlasti premaganje trdnjav, nam dajejo nekoliko vpogleda podatki Kruppovega poslovnega poročila o udeležbi v vojni. Uradnikov in delavcev Kruppove tovarne je šlo doslej okrog 27.000 na bojišče. Jako veliko jih je že padlo in tvrdka bo skrbela za njih zaostale svojce. Da se bo spomin na te uslužbence tudi potomcem ohranil,

se bodo imena vseh padlih primerno označila v častni dvorani glavnega upravnega poslojpa v Essenu. Čez 1000 na bojišču se nahajajočih uradnikov in delavcev je dobilo že hrabrostna odlikovanja. — Pred par dnevi se je vršil občni zbor tvrdke Krupp in bilanca izkazuje s prenosom iz prejšnjega leta 95,850.958 mark čistega dobička. Dobiček se je razdelil v rezervne zaklade, za vojne pomožne namene, invalidne ustanove itd. Od ostanka bi se morala razdeliti 24 odstotna dividenda. Ker pa ima Kruppova rodbina namen, prejemati tekom vojne nič večjo dividendo kakor pred vojno, se je določila le 12 odstotna, kakor v prejšnjem letu. Z ostalim dobičkom se ustanovi Kruppova ustanova v korist rodbinam padlih ali težko poškodovanih vojakov z mnogimi otroci. Tej ustanovi se nameni glavnica 20,000.000 K. (Trg. Vestnik.)

Lakotna bolezen. Štabni zdravnik dr. Strauss, ki deluje v zasedenih ruskopoljskih krajih, poroča v „Wien. Klin. Wochenschrift“ o lakotni bolezni, ki jo je našel med tamošnjim prebivalstvom: Bolezen se javlja v popolni oslavitvi telesa. Noge so močno otekle, ravnofako zgornji del telesa; izlivi v prsno in trebušno duplino spominjajo na ledvično vodenico. Ako so bolniki prepuščeni sami sebi, umrjejo; ob pravilni prehrani pa otok polagoma izginja, ljudje se popravijo in ozdravijo. Vsi dotični bolniki so pripadali socialno in higiensko najnižje stoječim slojem, ki so se cele mesece preživljali s samim krompirjem. Beljakovin je bilo v njihovi hrani absolutno premalo. Brez beljakovin nikakor ni mogoče živeti, najmanjša mera beljakovin se ne da nadomestiti z maščobo ali ogljikovimi hidrati. Krompir pa vsebuje premalo dušikovih snovi; enostranska krompirjeva hrana je zato čisto neprimerna.

Dvojna nesreča. Neka Kovacs v Budimpešti je popravljala sliko na steni. Stojčca na stolu je izgubila ravnotežje in padla na svojega otroka, ki se je igral na tleh ter mu je s težo svojega telesa zlomila vrat. Dete je bilo na mestu mrtvo, mati pa je zbolela na živcih.

Nesramne smrti je sklenil svoje izdajalsko nenravno življenje srbski poveljnik Milan Pribičević, ki ga še dobro poznamo kot sokrivca pri umoru v Sarajevu. Lastni vojaki so ga umorili, morda za to, ker so ga smatrali za povzročitelja sedanje vojske, v kateri Srbija toliko trpi. Pribičević je toraj umrl ubit po lastnih vojaki naj-sramotnejše smrti, ki zamore zadeti častnika.

Grožnja. V Ameriki v New Yorku so zaprli dva izdajatelja madžarskih listov, Aleksandra in Viktorja Gauvosa, ki sta zagrozila avstrijskemu bankirju Pernitzerju, če jima ne izplača 2000 dolarjev, da priobčita članek, v katerem bo dokazano, da je Pernitzer finančni agent Avstrije in Nemčije.

Velika svota denarja 154-0-40 se zamore naključiti vsakomur, ki postane naš naročnik. — Brezplačna pojasnila pošilja: Srečkovno zastopstvo 13, Ljubljana.

Popolnoma varno naložen denar.

HRANILNICA in POSOJILNICA

za Kandijo in okolico, reg. zadr. z neom. zavezo

≡ v lastnem domu v Kandiji ≡

sprejema hranilne vloge od vsacega, če je njen ud ali ne, ter obrestuje po

4¹/₂ %

1-0-35

na leto brez odbitka rentnega davka, katerega sama iz svojega plačuje.